

PITAO JE »DA LI GA VIDE« I ZAŽELIO »DA GA DOGODINE NE BI VIDJELI«

JASNA ANDRIĆ
Etnološki zavod
Filozofski fakultet
Zagreb, Đ. Salaja 3

UDK 398.3(091)
Izvorni znanstveni članak
Primljeno 14.X.1991.

Prilog sadrži dio mogućega raspravljanja podataka o običaju pri kojem se netko skriva iza hljeba, žita ili nečega drugog i pita druge da li ga vide, te najčešće želi da dogodine ne bude viđen. U obzir su zasad uzeli dostupni zapisi iz jugoistočne Evrope. Na odabranoj razini razmatranja predlaže se podjela u četiri skupine: 1. opisi običaja koji se u sadašnjosti izvodi (često bez podataka o okolnostima zapisivanja); 2. opisi običaja koji se izvodio u prošlosti; 3. povijesne predaje u kojima je zastupljen moliv sakrivanja, često s bar dijelom pripadajućega dijaloga; 4. anegdote i pošalice s istim motivom (na račune seljana iz drugih mjesta, pripadnika drugih narodnosti ili vjera, istaknutijih osoba).

»... Donosio se za žrtvovanje i kolač-medenjaka, okrugao, a tako velik da je bio gotovo kao čovjek (visok). Tada bi svećenik, postavivši ga između sebe i puka, pitao Rujance, da li ga vide. Kad bi mu oni odgovorili, da ga vide, zaželio bi on, da ga dogodine ne bi vidjeli. Ovim načinom (običajem) nije tražio sebi ili puku smrt nego obilje buduće žetve. « (Gavazzi 33 i, 1988:183-184; isti, 1938:37). S opisom obrednoga običaja pred Svetovidovim hramom u 12. stoljeću u osnovnome se slažu opisi domaćih seljačkih običaja koji su u 19. i u 20. stoljeću zabilježeni na različitim slavenskim stranama, no i izvan njih. Podaci s južnoslavenskoga područja postali su u novije doba brojniji i neki su od njih potpunije zapisani, pa to omogućuje da se istaknu još neka pitanja oko pojave čije je stoljetno održavanje već bilo predmetom brojnih rasprava. Neće biti zasad riječi o mišljenjima koja su njima izložena, a ostaje kao budući zadatak i da se razmotri barem većina od dosad poznatih podataka iz sjevernijih evropskih područja, uglavnom slavenskih¹. S područja jugoistočne Evrope dosad su poznati, uvijek kao pojedinačni i raspršeni, podaci iz Bosne i Hercegovine, s jadranskoga područja Hrvatske, iz Crne Gore, Srbije, Makedonije i Bugarske, te rijetki podaci iz Rumunjske i Grčke. Po određenim osobinama zapisa kao cjelina, moguće ih je razvrstati u četiri skupine: 1. opisi običaja koji se izvodi u sadašnje vrijeme (u vrijeme zapisivanja); 2. opisi običaja koji se izvodio u prošlosti; 3. povijesne predaje u kojima je zastupljen motiv sakrivanja, uz to češće i s dijelom pripadajućega dijaloga; 4. anegdote i pošalice s istim motivom (na račun seljana iz drugih mjesta, pripadnika drugih narodnosti ili vjera, istaknutijih osoba).

Neki od južnoslavenskih zapisa izvješćuju o običaju kao o suvremenom zbivanju. Pretežan dio njih bez približih je naznaka o okolnostima zapisivanja. Sabirač narodnog blaga M. S. Milojević opisao je kako se negdje u Srbiji i u Makedoniji domaćin na Božić zaklanja za česnicu i pita ukućane: »Vidite li me?«, a oni to odriču tvrdeći da ga tobože ne vide. Na to on izriče želju: »Da Bog da i ove godine ne vidili me iza velikih klasova«. Pitanja i odgovori ponavljaju se i završavaju željama domaćina da ga ne vide iza velikih i »obilnih plodova, tovnih volova, konja ovaca i t. d. « (Milojević, 1869:72). I ruski istraživač S. Jastrebov donosi podatak da

u selima oko Peći na Badnjak slažu na razastrtu slamu toliko pita koliko ima članova doma. Domaćin se krije iza toga obilja, a na pitanje da li ga vide, ukućani odgovaraju: »Ove godine malo vidimo, a dogodine da te nimalo ne možemo videti«. Time oni, kaže zapisivač, izriču želju da bude više čeljadi, a time i više običajnih kolača. (Jastrebov, 1886:41). U okolici Bele Palanke na svadbi je običaj da se pred staroga svata poslažu pogače, a on pita svata koji mu sjedi nasuprot da li ga vidi. Nakon odgovora: »Pa, malo«, poželi on: »Ove godine malo, dogodine ič.« (Janković, 1895:446). Kao suvremenost, srodan je običaj zabilježio T. R. Đorđević za Rome u Vranjskoj Banji. Obavljaju ga uoči Nove godine sa željom da bude više hljebova. (Đorđević, 1903:263)². Gotovo istovrstan podatak za Rome u tom mjestu donosi i jedan noviji izvor, no iz njega se vidi da kazivači nisu bili Romi, a ni mjesto zapisivanja nije bila Vranjska Banja. Negdje na širem području oko gornjeg toka rijeke Pčinje pojava je poznata kao »ciganska slava« (Filipović i Tobić, 1955:93)³. Od kazivača (Roma) iz Skoplja zabilježen je takav običaj uz Đurdevdan, ali s time da to čine Romi u Debru. Iza hljebova se krije dijete koje postavlja pitanje, a na odgovor da ga malo vide, poželi: »E, v godina, jarabi (da dade Gospod), ič!« (Jakoski, 1982:295). Ruski istraživač Crne Gore P. A. Rovinskij zapisao je da u Pješivaca na Božić otac i sin, zaklonjeni iza hrane poslagane na stolu, uzajamno jedan drugome postavljaju pitanja da li se vide. Odgovori su niječni, pa otac izražava želju da se ne vide ni dogodine, izražavajući time i misao, navodi zapisivač, da se i tada nađe isto takvo obilje na stolu (Rovinskij, 1901:187)⁴. Kao suvremeni opis mogli bi se shvatiti i podaci koje je Špiri Kulišiću saopćio Milenko Filipović. »Kod Hrvata u Zavali, srez Trebinje, kad načine na vršaju gomilu žita, jedan stane s jedne strane, a drugi s druge strane gomile. Prvi pita drugoga - 'Vidiš li me?' Ako ga onaj drugi vidi, smatra se da to nije dobar znak za idući rod. Srbi u selu Grmljanima (Trebinje) načine hrpu žita na gumnu, pa dvoje stanu sa raznih strana. Jedan pita - 'Vidiš li me?' - 'Ne vidu', odgovara drugi, a prvi mu na to uzvraća - 'Ne vidio me ni dogodine!'« (Kulišić, 1953:11) Iz Bosanske Posavine, iz područja istočno od donjega toka rijeke Bosne, potječe vijest M. S. Filipovića da se domaćin sakrije za božićnom »pečenicom«, a pošto mu kažu da ga ne vide, on poželi: »'Ne vidio me ni godini!', tj. da i dogodine bude tako velika pečenica« (Filipović, 1969:139) Prema kratkoj vijesti netko se od seljana u Vrnčanima u okolici Takova skriva katkada prilikom komušanja iza hrpe kukuruza »da vide da li će ga videti. Po tome cene kolika je hrpa« (Filipović, 1972:193)

Među opise za koje kazivači ističu da se tiču prošlosti ulazi drugi podatak M. S. Filipovića, veže se uz prethodni i glasi : »I u selu Takovu bilo je nešto slično prilikom vršaja, ali davno«. (ibid.) Iz sjeverne Bosne (s područja planine Trebave) potječe zapis istoga autora: »Bio je običaj (a kod starijih u G. Tolisi održavan i 1951) da se izdiže česnica i onda pita: 'Vidiš li me?'« Tu sjećanje kazivača prestaje. (Filipović, 1972:102)⁵ U aleksinačkom Pomoravlju običaj sakrivanja iza božićnih kolača izvodio se do kraja prošloga stoljeća i to s trokratnim pitanjima i odgovorima: »'Milam li se (vidim li se) sinko?' 'Malko oče, dogodine nimalo'«. Sada se »o tome običaju sačuvala samo uspomena, i to kod najstarijih stanovnika«... No u tome kraju u Roma, kako navodi autor zapisa, običaj se izvodi i danas (Antonijević, 1971:172)⁶ Među kazivanja o prošlosti svakako pripada dobro poznati zapis Ljubomira Peće iz

Bosne: »Bili neki katolici u Zabrdju, koji be se na Božić zaklonili za česnicu i pitali jedna drugog: 'Vidiš li me?'... « (Pećo, 1925:370)⁷. I glasovit Vukov zapis koji počinje riječima: »Pripovijedaju da se Hercegovci milaju na Božić s česnicom«... smještali su već neki pisci s pravom u prošlost, upavo zbog njegova početka. (Maretić, 1882:40-41; Rječnik, 1904-1910:667, pod 1. milati se).

Povijesnim predajama pripada sadržaj kazivanja iz Majdana kod Takova. Dva su brata (čija se imena navode) u prošlosti pronašla blago, napravila hrpe i jedan je drugoga pitao da li ga vidi. Zapis završava niječnim odgovorom (Filipović, 1972:193)⁸ U novije doba zabilježeno je na jadranskom području više predaja koje govore o objesnom i samouvjerenom bogatašu. U jednom trenutku svoga života zaključuje da je dovoljno stekao i počinje rasipati. U predaji iz Punta na Krku bogataš je pred donošenjem odluke »od zlata udelal kup, za kin se je mogal hranit, pa je rekal: 'Kad je toliko toga, ni mi ribi skrbīt, ni trudit. Dok je zlata, bit će i živjenja'«. Žena mu je govorila da je izbrojio talire, ali ne i dane, no on je nerazumno trošio i na kraju postao prosjakom (Bonifačić Rožin, 1953:186) Poznatih pitanja i odgovora u ovoj predaji nema, no u njoj srodnoj iz Bola na Braču muž i žena skupe i prebroje blago. »Stali su iza toga, a uon govori: 'Vidiš li me?'A ona govori: 'Ne vidin te. Ako se slegliš šćurliš se. '« Jedan cekin bace u more, a ostali će im biti dosta, po jedan na dan. »Čo se dogodilo? Dogodilo se - oni su uzieli kalkulaciju za sto godišć žvit, živeli veće od sto godišć, posle su umarli od gloda. « (Bošković-Stulli, 1975:86). Prema predaji iz Cavtata, blago je objesno trošila čitava obitelj Papa, djeca su se igrala i bacala novac (»dupije« i »peće«). »Kad su bili objesni pa bi im rekli da to ne činu, govorili bi da će prije nestat u moru pijeska nego u Pape peča. Iza hrpe bi se skrivali i govorili: vidiš li me - ne vidim te. Poslije su umrli od glada (Bošković-Stulli, 1954). Ostaju rušćvine zgrada, a katkada (u kazivanju iz Punta) i skriveno blago (premda je bogataš umro kao prosjak). Uz takav sadržaj ne može biti izricanja želje koja bi ujecala na povećanje imetka jer se počinje događati upravo obratno. Treba spomenuti da su na jadranskom prostoru zabilježene i predaje o bogatašu ili o bogatoj obitelji u kojima se mnogo toga ponavlja, ali nema u njima riječi o skrivanju iza hrpe blaga (Bošković-Stullić, 1975:133)

U pošalici iz Rumunjske na račun Grka, bogatih trgovaca kazuje se da uoči Nove godine »domaćin Grk sakupi sve predmete u kući načini od njih usred sobe hrpu. Muž, stavši s jedne strane te hrpe pita svoju žrnu, koje ga gleda s protivne strane: 'Da li me vidiš?' - a žena mu odgovara: 'Da, vidim te'. - A na to muž uzvrat: 'Ove me godine vidiš, ali buduće me godine nećeš vidjeti'. Nema u svezi s ovom anegdotom spomena o tome da bi to bio doista neki običaj - nego je značenje i pozadina njezina nešto sasvim drugo. Ona služi Rumunima, u kojih kruži, da prikaže ponešto šaljivo, kako su Grci pohlepni za tečenjem imutka (Gavazzi, 1938) Ponovo na Jadranu, na Dugome otoku, priča se za seljane iz Dragova »kao rugalica njihov običaj kod završetka vršenja žita. Za razliku od drugih mjesta Dragovci su imali dosta ječma i raži. « Netko bi se sakrio iza ovršena žita i pitao da li ga vide. Na odgovor: »Je, malo«, rekao bi: »Do godišća i ni mrvel!« »Zbog ovog običaja susjedi su im se rugali, zbog njegova sadržaja kao i zbog načina govora, čime ih se inače često zadirkuje« (Marijan i Sokolović, 1986). Ovoj skupini kazivanja pripada i

anegdota iz Bitolja, a na račun Roma. Pripovijeda se da je pred đurđevdanski objed jedan stari Rom, ruku uzdignutih na blagoslov, rekao: »Gospod da dade sega da se gledame, a dogodina da se ne gledame!« Mislio je na to da bude više hrane na stolu. Zapisivač dodaje da su izgovorene riječi dvosmislene (Konstantinov, 1982:274). Kao šala koja se zaista izvodi u jugozapadnoj Bugarskoj (u selu Boboševu) zabilježeno je da svatovi zadirkuju kuma koji drijema iza svadbenog kolača. Pitaju ga da li ih vidi, a kad on to potvrdi, požele oni da ih dogodine ne vidi. Kum ih, po svemu donekle razljučen, iza toga grdi (Kepov, 1936:89). Po svoj prilici u red takvih šala pripada i već spomenutao kazivanje o skrivanju starog svata na svadbi u Beloj Palanci, premda takvo značenje u izvoru nije navedeno. Čini se da u Bugarskoj postoje pošalice koje se sastoje od samoga pitanja koje po A. T. Ilievu glasi: »Vidite li me seljaki?«, a potječe iz običaja koji su nekad izvodili svećenici pri zadušnicama (Iliev, 1901)⁹. Dostupan izvor je nepotpun i ne potvrđuje da se radi o šali, no može to možda biti nešto jasnije iz jednoga drugog zapisa. Po Ljubenu Karavelovu pitanje glasi: »Vidite li me selene?« Osamostalilo se iz kazivanja prema kojemu je takvo pitanje postavio svećenik koji je u selu sabirao darove, kruh i meso, »porezanici«, a te je prinose zatim stavio na hrpu iza koje se sakrio. Na njegovo su pitanje seljani odgovorili da ga vide, a on je poželio: »Do-godina hič da ma ne vidite. « To jest, poželio je da hrpa s prilozima seljaka bude veća. Zapisivač je napomenuo da neki to pričaju o »pavličanskim (katoličkim) svećenicima (Karavelov, 1861:13). Postoji još jedan kratak podatak u kome se samo navodi da običaj sa sakrivanjem poznaju bugarski katlici, »pavličani« (Voliter, 1890:77)¹⁰. Potrebno je k svemu još dodati i podatke s grčkih otoka iz Egejskoga mora. Prema jednome, s Lesbosa, radilo bi se doista o običaju. Zabilježeno je da muž i žena uđu u žitno polje i žena kaže: »Ove te godine vidim, dogodine, nadam se neću te vidjeti«, to jest zbog visokog žita ili zbog naslaganih snopova (Rouse, 1896:147)¹¹. Drugi je podatak znatno jasniji, zapravo neobično jasan u usporedbi s brojnim ostalima. O stanovnicima jednoga od otoka grčkog arhipelaga kazuje se da nisu odviše pametni, a odlikuje ih i osoben govor. Izvode običaj pri kojemu muž uđe među zrelo žito i postavlja pitanje ženi koja odgovara da ga vidi, a on poželj da ga ona ne bi mogla vidjeti dogodine. Kazivač je isticao da su mu riječi iz govora tih otočana neobične, smiješne, zastarjele, a napose je isticao da mu je smiješno to što bi muž htio reći: neka pšenica iduće godine tako visoko i gusto naraste da ga žena ne može vidjeti. »A zapravo kao da on želi smrt kad govori: dogodine da me ne vidiš. « (Vol'ter, 1890:77-78)¹²

U skupinu šala na račun susjeda koji imaju zasebne osobine u jeziku i u kulturi (pa i među šale na račun koga drugoga) mogli bi možda ući još neku od zapisa za koje nemamo dostatnih podataka. Toj bi skupini, i to prije nego kazivanjima o prošlosti, mogao pripadati i Vukov zapis o »milanju«, te zapis Ljubomira Peće o seljanima iz sela Zabrđa.

Naša anegdota iz Bitolja pripovijeda se zato što sadrži dvoznačne besjede, nazire se takav smisao i u nekim drugim zapisima, manje ili više jasno, a najodređenije se to ističe u svezi s pošalicom iz Grčke. Najdalje od dvoznačnosti mogli bi biti primjeri koji sadrže riječi kao: »Da Bog da i ove godine ne vidili me iza velikih klasova« (a javljaju se i u Slavena na sjeveru). Dvije mogućnosti za ishod

magijskoga postupka dobro su vidljive u zapisu o obredu u Arkoni: »Kad bi mu oni odgovorili da ga vide, zaželio bi on da ga dogodine ne bi vidjeli. Ovim načinom (običajem) nije tražio sebi ili puku smrt nego obilje buduće žetve«. Pristup k tom postupku mogao bi značiti i nastojanje da se postigne povoljan utjecaj, ali i samouvjerenost igranje sudbinom zbog velikih želja ili - nerazumnost. Neka bude spomenuto i to da je poganski obred na Rujanu opisao tuđinac i kršćanin, koji je uz to doživio i propast slavenskog hrama i bogatstva, kaznu.

Nad svim podacima, iz nama bližih krajeva i iz sjevernijih strana, valjat će se još zamisliti, brižljivo potražiti nove zapise i provjeriti dosadašnje te razmotriti sve pojedinosti koje sadrže. Već sada se može razabrati da postoje područja, barem u jugoistočnoj Evropi, iz kojih potječu zapisi koji se odlikuju posebnim osobinama, bilo da se radi o naglasku na šaljivosti, bilo da je riječ o predajama u kojima se ne radi o želji za povećanjem dobara nego upravo obratno (a glavni junak u njima katkada vrlo dugo živi).

BILJEŠKE

- ¹ Do podataka iz tih strana nije za nas uvijek lako doći. Najteže je stići do izvornoga zapisa, bilo stoga što autori katkada nepotpuno označuju izdanje, bilo iz kojeg drugog razloga. Jedva će biti moguće služiti se vjerojatno neobjavljenim podacima koje autori spominju u djelima preglednoga karaktera (tako npr. iz Slovačke). No budući da je prilog koji je pred nama dugo čekao na objavljivanje, sabralo se nešto takve građe, pa bi bilo moguće pokušati uključiti je u daljnja razmatranja.
- ² U napomeni dodaje: »Ovaj običaj ovakvog pitanja imaju mnogi Cigani u oči Nove Godine«.
- ³ Napomenuto je da »kada je M. Filipović raspitivao da li u G. Pčinji nema slučajno i običaj milanja, odgovorili su mu nekolicima u isti mah da to je ciganska slava. Kod Cigana u Vranjskoj Banji na 'Vasuljicu' (1. januar po st.) pita jedan drugog 'iza hleba' da li ga vidi, a onaj drugi odgovara da ga vidi ove godine malo, do godine nimalo«.
- ⁴ Na podatak je upozorio Čupurdija (1982:54).
- ⁵ Zapis se nastavlja: »A u D. Skugriću domaćin izdiže krsnicu govoreći: 'Volika mi pšenica... !' To su samo blede uspomene na nekadašnje 'milanje'«. O običajima pri kojima se s pomoću kruha nastoji utjecati na buduću žetvu, ili se o njoj gata, ima i drugih podataka koji zasad donekle izlaze iz zadanoga okvira. Prof. M. Gavazzi dobio je (i ljubezno mi ustupio) 1940. godine podatak iz Murtera. Na Badnjak su kupovali u pekara kolače, oko pola metra u promjeru velike, »pa bi uz nj stao domaćin i domaćica, i svako bi nastojao da što veći komad strgne - i po tome se predviđao prirod iduće godine. Iza njih su to s kolačem činili i drugi ukućani (pa i djeca)«. Slaganje hljebova jedan na drugi i podizanje hljebova uvis spominje npr. i Kostić (1975: 172, 178).

- ⁶ To je i jedini noviji podatak u kojem pitanje glasi: »Milam li se... ?«.
- ⁷ Primjer je istaknuo Gavazzi (1939:38).
- ⁸ I druga dva navedena zapisa iz okolice Takova govore o skrivanju iza neke gomile (kukuruza, žita), a ne iza kruha i hrane.
- ⁹ Do časopisa u kojem je prilog objavljen zasad nije bilo moguće doći. Na podatak je (kao i na niz drugih) uputio Niederle (1924:240).
- ¹⁰ Podatak saopćio autoru M. S. Drinov.
- ¹¹ Pitanje je prevedeno s engleskoga, a objavljeno je i na grčkom.
- ¹² Prema opsežnom podatku M. S. Destunisa: citirana rečenica prevedena je s ruskog.

LITERATURA (IZVORI)

Antonijević, Dragoslav: Aleksinačko Pomoravlje, *Srpski etnografski zbornik* 83, Beograd, 1971.

Bonifačić Rožin, Nikola: Puntarska predaja i puntarske glagoljske matice, *Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena* 37, Zagreb, 1953, str. 145-204.

Bošković-Stulli, Maja: Usmene pripovijetke i predaje s otoka Brača, *Narodna umjetnost* 11-12, Zagreb, 1975, str. 5-159.

*** *Narodne pjesme, običaji, predaje i drugo iz Konavala*, Zagreb, 1954, Rkp. Instituta za etnologiju i folkloristiku, IEF 171/55.

Čupurdija, Branko: *Agrarna magija u tradicionalnoj kulturi Srba*, Beograd, 1982.

Đorđević, Tihomir R. : Običaji u Cigana Kraljevine Srbije, *Godišnjica Nikole Čupića* 22, Beograd, 1903, str. 231-273.

Filipović, Milenko S. i Persida Tomić: Gornja Pčinja, *Srpski etnografski zbornik* 68, Beograd, 1955.

Gavazzi, Milovan: *Godina dana hrvatskih narodnih običaja*, Zagreb, 1988.

*** Jedan običaj od Svetovidovih svećenika do bosansko-hercegovačkih seljaka, *Napredak*, Hrvatski narodni kalendar 29(1939), Sarajevo, 1938, str. 37-40.

Iliev, A. T. : Edin staroslavjenski obred et ezičesko vreme, *Vestnik slovanske filologije a starožnosti* 1, 2, Praha, 1901, str. 286 (prikaz).

Jakoski, Voislav: Pesnite za G'urg'ovden na Romite vo Skopje, *Etnološki pregled* 17, Beograd, 1982, str. 293-301.

Janković, Ljubomir V. : Svadba u Srezu belopalanačkom, Okrugu pirotskom, *Delo* 6, Beograd, 1895, str. 437-451.

Jastrebov, I. S. : *Obyčaj i pesni tureckih Serbov*, S-Peterburg, 1886.

Karavelov, Ljuben: *Pamjatniki narodnago byta bolgar* 1, Moskva, 1861.

Kepov, Iv. P. : Narodopisni, životopisni i ezikovi materiali ot s. Boboševo - Dupnišk. *Sbornik za narodni umotvorenija i narodopis* 42, 1936, str. 1-288.

Konstantinov, Dušan Hr. : Etnički odliki na bitolskite Rome, *Etnološki pregled* 17, Beograd, 1982, str. 247-277.

Kostić, Petar: Godišnji običaji u okolini Bora, *Glasnik Etnografskog muzeja u Beogradu* 38, 1975, str. 171-194.

Kulišić, Špiro: Porijeklo i značenje božićnog obrednog hljeba u Južnih Slovena, *Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu* N. s. 8, Sarajevo, 1953, str. 7-47.

Maretić, Tomo: Studije iz pučkog vjerovanja i pričanja u Hrvata i Srba (Ostatak), *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti* 62, Zagreb, 1882. str. 1-44.

Marijan, Livijo i Sokolović Mirjana: *Tudinci i gosti, ljudi izvan uže zajednice*, rugalice, Zagreb, 1986, Rkp. Etnološkoga zavoda Filozofskog fakulteta, EzFf 90.

Milojević, M. S. : *Pesme i običai ukupnog naroda srbskog*, Beograd, 1869.

Niederle; Lubor: *Život starych Slovanu*, 2/1, Praha, 1924.

Pećo, Ljubomir: Običaji i vjerovanja iz Bosne, *Srpski etnografski zbornik* 32, Beograd, 1925, str. 359-386.

Rječnik hrvatskog ili srpskoga jezika, 6, Zagreb, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1904-1910.

Rouse, W. H. D. : Folklore Firstfruits from Lesbos, *Folk-Lore* 7, London, 1896, str. 42-159.

Rovinskij, P. A. : *Černogorija v eja prošlom i nastojaščem*, 2/2, Sanktpeterburg, 1901.

Vol'ter, E. A. : *Materialy dlja etnografii lityškago plemeni Vitebskoj gubernii*, 1, Sanktpeterburg, 1890.

HE ASKED »WHETHER THEY SAW HIM« AND WISHED »THAT THEY
DIDN'T SEE HIM THE FOLLOWING YEAR«

Summary

The contribution contains a part of a possible analysis of data concerning the custom of someone hiding behind bread, grain or something else, asking others whether they see him. Most frequently this person wished not to be seen the following year. By its basic interpretation it would be a magical procedure for ensuring abundant crops. The correspondence of that custom with that performed by Slavic priests in front of the temple of Svantevid on the island of Rugen (based on a description from the 12th c.) was attested a long time ago. Available data from south-eastern Europe are being presented (from Bosnia and Herzegovina, Monte Negro, Serbia, Macedonia, Bulgaria, Romania and Greece). They are not numerous and appear sporadically, though in recent decades there are more and more such data. They could be sorted out into four groups: 1)descriptions of the contemporaneous custom (frequently without information about the circumstances of its recording); 2)descriptions of the custom which was performed in the past; 3)oral tradition with the motif of hiding, frequently with at least a part of the usual dialog; 4)anecdotes and jokes with the same motif (at the expense of peasants from other villages, members of other ethnic or religious groups, famous persons). Records from the third and fourth group (to some extent also those from the second) bear testimony to a possibility that we are dealing here with a part of oral tradition rather than with a custom. In some records (from Macedonia and Greece, partly from Bulgaria and in one from the Croatian littoral) there is a more or less pronounced hint at the ambiguity of the wish of the person who does not want to be seen. The magic which should provoke abundance and fertility can cause death. This was said in the record from the 12th c. : the priest who wished not to be seen the following year »did not ask for his or the people's death, but for the abundance following harvest«.